

ook in Nederland waren zijn werken niet zonder invloed.¹² Iets van de geest van Doddridge leefde in de 'Relief Church' voort. In tegenstelling tot de in verschillende groepen uiteengevallen kerken van de 'Secession' nam zij tegenover de 'Established Church' geen antagonistische houding aan. Het geestelijk klimaat van de 'Relief Church' was mild-calvinistisch; een bijzonderheid, die haar van de andere Schotse kerken onderscheidde, was haar nadruk op de openheid van het Avondmaal. Men zou kunnen stellen, dat zij binnen het spectrum van het Schotse kerkelijk leven niet alleen een evangelisch, maar ook een voor die tijd onmiskenbaar oecumenisch element vertegenwoordigde. In 1847 verenigde zij zich met de hoofdstroom van de 'Secession' tot de in de Laaglanden zeer invloedrijke 'United Presbyterian Church' - een kerk, waarin mede dankzij de inbreng van de 'Relief Church' de evangelische opwekking duidelijk doorwerkte.

Intussen hadden zich in de 'Church of Scotland' ingrijpende gebeurtenissen voorgedaan. Gedurende de eerste veertig jaren van de negentiende eeuw spitsten de tegenstellingen tussen de 'Moderates' en de 'Evangelicals' zich steeds meer toe. De 'Evangelicals' waren geen voorstanders van een totale scheiding tussen kerk en staat, zoals later de 'United Presbyterian Church' dat zou zijn. In principe stemden zij in met de idee van een gevestigde, door de staat erkende, het religieuze leven van de natie representerende kerk. Tegelijk echter waren ze, geheel in de lijn van de Schots-calvinistische traditie, vurige verdedigers van de geestelijke vrijheid van de kerk, die zij door het geldende patronaatssysteem, dat in vele gevallen leidde tot het opdringen van niet-gewenste predikanten aan de gemeenten, bedreigd zagen. In 1842 - zij hadden toen reeds de meerderheid in de 'General Assembly' - formuleerden zij hun idealen in een 'Claim of Right' het sluitstuk van tien jaren harde, vaak ook bittere strijd, de z.g. 'Ten Years Conflict'. Toen bleek dat de staat niet wilde buigen voor de eisen van de 'Evangelicals' volgde een (door de meeste 'Evangelicals' als onvermijdelijk ervaren) breuk. Op 18 mei 1843 verliet na de opening van de 'General Assembly' de 'Moderator' (praeses), gevolgd door een groot aantal predikanten en ouderlingen, de kerk van St. Andrews in Edinburgh om zich naar 'Tanfield Hall' te begeven, waar men zich organiseerde als 'General Assembly' van de 'Free Church of Scotland'; Chalmers - de keus lag voor de hand - werd als 'Moderator' gekozen. De 'Disruption' was een feit. Haar leiders beschouwden het gebeuren niet als een afscheiding, maar als een reconstituering van de kerk als vrije kerk, die zich in haar geestelijke ontplooiing niet door de

12. Zie J. van den Berg en G.F. Nuttall, *Philip Doddridge (1702-1751) and the Netherlands*, Leiden, 1987; voorts voor de relatie van Gillespie tot Doddridge: G. Struthers, *History of the Relief Church*, Glasgow, 1843, 5v.